

Lucemburkové, husité

Lucemburkové

1310 počátek, nastupuje **Jan Lucemburský**

- **Karel IV.**, **Václav IV.**

1437 konec za **Zmíkunda Lucemburského**

Jindřich VII. Lucemburský

- otec Jana Lucemburského
- zvolen: nastupuje do čela SŘŘ po smrti syna Rudolfa Habsburského, Albrechta
- podporovatel **Petr z Aspeltu**, hlasoval pro něj i při volbě, později jeden z poradců
- tehdejší český vládce: **Jindřich Korutanský**, který má slabou vládu, období nestability → česká šlechta se vydala za Jindřichem Lucemburským, aby v Česku vládl jeho syn po sňatku s **Eliškou Přemyslovnou**

Jan Lucemburský

1310 DOBYTÍ PRAHY, vyhnání Jindřicha z Korutan

- skvělý válečník, diplomat, *král cizinec*
- **Jindřich z Lipé**, vůdce české člechty, žena **Eliška Rejčka**, žili v Brně

1310 šlechta si vynutila ústupky → *Inaugurační diplom*: šlechta nemusí podnikat zahraniční výboje, nemusí platit daně, do významných úřadů nebudou jmenováni cizinci, není plněno

1318 hrozba občanské války → VTRHNUL DO BRNA

1318 vmísí se do toho císař SŘŘ **Ludvík Bavorský**, který zprostředkuje domluvu mezi šlechtou a králem: *Úmluvy domažlické*, král rezignuje na správu Čech, zaměřuje se jen na říšskou politiku

(1319) krize v manželství, sebral jí děti a byla vykázána na Mělník, následník trůnu Václav do Francie, tam právě vládne **Karel IV.**, což je jeho strýc

- územní zisky: Chebsko, Horní Lužice (J od Lužice), část Slezska, Lucca (S Itálie)
- současně **Kazimír III. Veliký**, společná dohoda: Kazimír se vzdal části území a Jan si na oplátku nenárokoval polskou korunu
- *dukáty*, mincovna přesunuta do Prahy

1333 Václav při biřmování přijímá jméno Karel

1334 králevic Karel markrabětem moravským

1337 Karel spoluvladařem

- položeny základy Staroměstské radnice
- stavba katedrály Sv. Víta: Matyáš z Arrasu, Petr Parléř
- vzal si další ženušku **Beatrix Bourbonskou**

(1340) uvědomuje si že je starý a slepý, sepíše *Janovu závěť*: Karel dědí Čechy, Lužici a Slezsko, jeho bratr **Jan Jindřich** je markrabě moravský a **Václav Český** (dítě s Beatrix) získává Lucembursko

(1341) Karel je *rex junior* = mladší král, počítá se s ním jako s budoucím králem

(1344) společná výprava s Karlem za avignonským papežem **Klementem VI.**, původním jménem Pierre Roger, což byl Karlův bývalý vychovatel ve Francii a díky jejich nadstandardním vztahům je Pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství, první arcibiskup **Arnošt z Pardubic**; též zřízeno nové biskupství v Litomyšli → vymanění české církve z nadřízenosti Mohučského arcibiskupství

1346 v SŘŘ vládne Ludvík Bavor, který má špatné vztahy s Klementem a kritizuje papeže, takže avignonský papež iniciuje zvolení protikandidáta: 5 hlasů pro něj → Karel **král římský**

(26.8.) 1346 BITVA U KRESČAKU, Jan Lucemburský zahynul → Karel králem českým, první manželka Blanka z Valois, nechal vytvořit Svatováclavskou korunu

Karel IV., otec vlasti (1346 – 1378)

1346 král římský, český

1355 lombardská koruna

1355 manželka **Anna Svídnická**, císař SŘŘ

- Montecarlo = pevnost v Toskánsku
- Praha sídelním městem císaře SŘŘ, Čechy centrem SŘŘ
- kult Sv. Václava: Svatováclavská koruna, Svatováclavská kaple, Sv. Václav na pečtidle KU
- Země koruny české: České království a vedlejší země: markrabství moravské, Slezsko, Lužice (Horní i Dolní), Horní Falc, Lucembursko, Braniborsko
- vysocí úředníci: Arnošt z Pardubic, Jan ze Středy, Francesco Petrarca; všeobecně se opírá o šlechtu
- Jan Očko z Vlašimi, to jest arcibiskup

1355 *Maiestas Carolina* = neúspěšný návrh zemského zákoníku, ale pro šlechtu nepřijatelný, údajně shořel

1356 *Zlatá bula* = říšský zákoník, zvýhodnil postavení českého krále mezi kurfiřty, pro český trůn platila ženská posloupnost, při volbě krále nemusela platit absolutní shoda, ale jen větší polovina hlasů, platila až do 1806

- druhé, neoficiální sídlo Karla je Norimberk
- hospodářství: víno, ovocnářství, PIVO, rybníkářství, bohaté stříbrné doly

(1348) Moravské zemské desky = Moravské cúdy (soudy) = dvakrát do roka se konaly zemské soudy a jejich výsledky se píší do těchto desk

- zakladatelská činnost: Karlova univerzita (první univerzita francouzského typu u nás: 4 fakulty – artistická, právnická, lékařská, teologická), Nové město pražské, úprava Pražského hradu, Svatovítská katedrála, kamenný most, Staroměstská mostecká věž, Karlštejn, klášter Emauzy, Hladová zeď (součást městského opevnění), chrám Panny Marie Sněžné, Staroměstská radnice
- manželky: Blanka z Valois, Anna Falcká, Anna Svídnická (syn Václav IV.), Alžběta Pomořanská (synové Zikmund, Jan Zhořelecký a dcera Anna Česká)
- celkem 11 dětí
- umírá na zápal plic

Kultura

- Mistr Theodorik – malíř, autor nástěnných obrazů v kapli Sv. Kříže
- Mistr Třeboňského, Vyšebrodského, Rajhradského oltáře
- *iluminace* = ilustrace knih, např. ve Velislavově bibli

- socha Sv. Jiří na nádvoří Pražského hradu
- rozvoj školství: univerzita, klášterní, farní, partikulární ve městech
- legendy o sv. Kateřině, o sv. Prokopu
- *postily*, Trojanská kronika, Závišova píseň, *Vita caroli*, Klaretův slovník
- první překlad bible do češtiny

Václav IV.

- (1363) už jako dvouletý korunován českým králem
- (1376) králem SŘŘ
- (1378) smrt otce, dostává se k moci

Zikmund Lucemburský

- král Uherský, spolu s bratrem Janem Zhořeleckým drží Braniborsko

Jan Zhořelecký

- Zhořelecko = Horní Lužice, s bratrem se dělí o Braniborsko

Jan Jindřich

- bratr Karla IV.
- synové: Jošt, Prokop, Jan Soběslav, markrabata moravská, ale nakonec je to Jošt

Václav IV. (1378 – 1419)

- matka **Anna Svidnická**, narozen v Norimberku, vzdělaný
- král SŘŘ díky titulu jeho otce
- manželky: **Johana Bavorská**, **Žofie Bavorská**, žádné děti
- vládne v době stoleté války

1378–1417 *papežské schizma* = dvojpapežství, papeži v Římě a Avignonu

1409 svolal PISÁNSKÝ KONCIL, aby zvolili nového papeže, ale oba dosavadní papežové se odmítají vzdát své funkce → tři papežové

- bojí se vysoké šlechty, opírá se o měšťany a drobnou šlechtu, z nich si vybírá dvořany a rádce, to se nelíbí vysoké šlechtě, která se postupně spojuje do tzv. *panské jednoty*
- arcibiskup pražský: **Jan z Jenštejna** chce, aby církev podléhala jemu a aby byla nezávislá králi, to se nelíbí Václavovi → nepřátelé

1393 vygradování konfliktu, václavovi lidé vtrhli do arcibiskupova sídla a unesli **Jana z Pomuku**, podle legendy z Karlova mostu shoden do Vltavy, následně prohlášen za svatého

- Jan z Jenštejna si stěžuje u arcibiskupa, ale ten potřebuje mít nakloněné České země kvůli možné válce, takže mu nevyhoví
- do čela šlechty se postavil **Jošt Lucemburský**

1394 ŠLECHTA V ČELE S JOŠTEM LUCEMBURSKÝM ZAJALA VÁCLAVA IV., protože byli nespokojení s jeho činností, jeho propuštění dojedná Joštův bratr Jan Zhořelecký

- všichni arcibiskupové kritizují Václava IV., protože neřeší papežské schizma →

1400 ZBAVEN ŘÍŠSKÉ KORUNY, nahradí ho **Ruprecht III. Falcký**

– nespokojený s jeho politikou je i Zikmund, král uherský →

1402 VPÁD ZIKMUNDA DO ČECH, chce na sebe strhnout moc, ale neúspěšně, všichni se za něj postavili

1409 *Pisánský koncil*, kde byl zvolen další papež, ti předchozí nechtějí odstoupit, nový papež opět zvolil Václava říšským králem

1410 **Ruprecht** (král SŘŘ) umírá, noví kandidáti: Zikmund Lucemburský, Jošt Moravský, Václav IV., vítězí Jošt

1411 JOŠT UMÍRÁ za záhadných okolností → ostatní Lucemburkové se dohodli, že si Václav nechá titul, ale fakticky vládne Zikmund

1417 KONEC TROJPAPEŽSTVÍ díky KONCILU V KOSTNICI, který svolal Zikmund, dále řešeny otázky nápravy církve: měl se prot nim vymezit, **Mistr Jan Hus** se snažil vysvětlit své učení, avšak 1415 UPÁLEN, přijel ho obhajovat kamarád **Jeroným Pražský**, 1416 UPÁLEN

→ polarizace společnosti, kritika Václava IV. a Zikmunda

– *Stížný list české šlechty* – šlechta si stěžuje na šlechtu a Kostnický koncil

30.7.1419 vyvrcholení: PRVNÍ PRAŽSKÁ DEFENESTRACE, smrt několika konšelů

16.8.1419 UMÍRÁ Václav IV. (mrtvice nebo epilepsie)

Zikmund Lucemburský #2

→ problém nástupnictví: **Zikmund Lucemburský**, král uherský a SŘŘ (Češi ho nechtějí) → využil křížových výprav (celkem 5)

1420 první: mezi boji se nechal korunovat na českého krále, nikdo ho neuznává

1421 ČÁSLAVSKÝ SNĚM ZIKMUNDA SESADIL, on si ale za titulem stojí

1431 druhá: HUSITÉ OPĚT VÍTĚZÍ → svolán KONCIL V BAZILEJI, kde se řeší, jak se jich zbavit, husité je však sami zbaví trápení

1434 BITVA U LIPAN radikální vs. umírnění, vyhrávají umírnění → otevření cesty k vyjednávání s katolíky, papežem, uzavřena *Bazilejská kompaktáta* – Češi mohou přijímat pod obojí

→ 1436 Zikmund českým králem

1437 Zikmund ve Znojmě umírá

1433 císař SŘŘ – nejvýznamnější sourozenec Václava IV.

Problém nástupnictví

– po Zikmundově smrti opět problém – Václav IV. nemá potomky, Zikmund pouze dceru **Alžbětu Lucemburskou**, hledají ženicha: **Albrecht Habsburský**, snatek

1437 Albrecht českým králem, ale o dva roky později umírá na úpalnici

– Alžběta je těhotná – syn **Ladislav Pohrobek**, vládne 1453 – 1457, ponechává si **Jiřího z Kunštátu** a z **Poděbrad** jako zemského správce

– dříve, než se stihne oženit, zemře → králem **Jiří z Poděbrad**

Husité

Příčiny

- církvi silná, světská moc ji neovládá, pronikla do každé vesničky
- kněží nemají požadovanou úroveň ani morální ani vzdělání

od 1139 *celibát*, ten je však *často* porušován

- nárůst majetků církve – za Lucemburků vlastnila třetinu veškeré půdy
- *desátky, odpustky* – vyhlášeny byzantským papežem, který potřeboval finanční prostředky na boj s druhým papežem
- kupčení s církevními úřady, kumulace funkcí
- objevují se kritici, reformátoři: „církev se má vrátit do čistoty, má pečovat jen o duchovní stránku věřících“
- hnutí na UK: nová zbožnost, „devotio moderna“: církev má jen napomáhat věřícím, ti si mají najít sami cestu k bohu, za Karla IV. příchod **Konrada Waldhausera** (řeholník, augustinián), kritizoval faráře, že mají ze své práce byznys, vystupuje proti svatokupectví
- spousta následovníků, třeba **Jan Milíč z Kroměříže**: značnou část majetku rozdál chudým, ze zbytku vybudoval Novopražskou kapli, vychovává nové kazatele
- ostatní popuzeni, stěžují si u byzantského papeže, musí odjet na obhajobu do Avignonu, umírá
- další následovníci: **Matěj z Janova**, významný teolog, mistr UK, působil i na Sorboně, kritizoval poměry v církvi, požaduje svobodu slova kazatelů

1414 **Jakoubek ze Stříbra**, univerzitní mistr, jako kazatel zavádí přijímání pod obojí, ostatní se potom přidávají

- laik **Tomáš Štítný ze Štítného**, nemá vzdělání, ale kritizoval církev a usiloval o mravní nápravu
- **Jeroným Pražský**, vypravil se do Kostnice hájit Jana Husa, neúspěšně, protože rok po něm byl též upálen; mistr na 4 univerzitách, studoval na Oxfordu
- ovlivňování **Johnem Wycliffem**, profesor Oxfordské univerzity, přeložil bibli do angličtiny, sepsal nejrůznější spisy, kterými se inspirovali ostatní, „náprava je možná pouze světskou mocí“ = s pomocí panovníka

Dekret kutnohorský

- na Karlově univerzitě studovali zahraniční studenti a působili zahraniční profesori
- 4 základní národy: český, bavorský, polský, saský; český v menšině (jen 2/5)
- Hus využil situace, že Václav IV. potřeboval jeho pomoc, který inicioval svolání Pisánského koncilu – zástupci z KU tam měli jít

1409 vydání dekretu Václavem IV., došlo k počestění univerzity, Češi mají tři hlasy a ostatní národnosti jen jeden

- cizinci však odchází (většinou do nově vznikající univerzity v Lipsku), univerzita ztrácí prestiž

Mistr Jan Hus

- vyučoval na Karlově univerzitě, 1401–2 děkanem artistické fakulty

1402 kázal v Betlémské kapli

1410 papež vydává nařízení, že se může kázat jen ve farních zařízeních, to nesplňuje Betlémská kaple, tehdejší pražský arcibiskup (Zbyněk Zajíc z Hazmbarka) tedy zakazuje kázání v této kapli, též přikázal spálit Wycleffovy spisy

1412 Pisánský papež **Jan XXIII.** vydává bulu o nařízení prodávání odpustků, proti ní Hus neprotestuje, ostatní si stěžují a zesměšňují prodej odpustků

- Václav IV. pro výstrahu tři účastníky protestů popravil, otřes v kritizující komunitě, ale Hus dále pokračuje v kázání
- později však Hus odpustky kritizuje, je dán do *klatby*, nad Prahou vyhlášen *interdikt* = zákaz provádění církevních obřadů, proto odchází na venkov
- pobývá na Kozím hrádku (u Sezimova Ústí), později na Krakovci (u Rakovníka)
- dílo: Knížky o svatokupectví, Dcera (jak mají dívky žít v souladu s bohem), Postila, O církvi (hlavou církve je Kristus, nikoliv papež), Výklad Věry
- zavádí *nabodeníčka*

1414 – 18 KOSTNICKÝ KONCIL, musel prokázat svoji nevinu, byl však odsouzen k smrti

6.7.1415 upálen, popel sypan do Rýnu, aby neměl hrob, kam mohou stoupenci chodit

- jako reakce na jeho upálení *Stížný list české šlechty*, kde proti tomu protestují
- rozpolcená společnost: husité = kališníci = ultrakvisté (symbol kalich – přijímání pod obojí) vs. katolíci
- poutě na hory, kde stoupenci Husa poslouchali radikální kněze, kteří varovali před blízkým koncem nespravedlivého světa
- *chiliasmus* = radikální část Husitů, říkají, že zanikne nespravedlivý svět a vznikne spravedlivá tisíciletá společnost
- *adamité* = radikální část pikartů, chodili nazí, považují se za potomky prvního člověka Adama
- *pikartové* = popírají přítomnost Krista v svátostech, „bratři a sestry svobodného ducha“
- radikální Husity vede **Jan Želivský**
- *valdenští* = mírumilovní, odmítají násilí, jako jedinou platnou věc považují bibli

30.7.1419 konšel v Praze vězní kališníky, jsou proti nim → první pražská defenestrace, odstartovala Husitské hnutí

- centrální města husitů: Praha, Tábor (4 hejtmani, Jan Žižka z Trocnova)
- BITVA U SUDOMĚŘE, protože Jan Žižka a spol. cestují z Plzně do Tábora a potkali tam křižáky, husité vyhráli

Křížové výpravy

- husité všechny vyhráli

První křížová výprava, 1420

- Zikmund se domníval, že když zlomí husity, dostane se do čela Českého státu, proto se taky postavil do čela této výpravy
- před boji táborité a pražené vytvořili svůj program, *Čtyři artikuly pražské*: chtějí svobodu kázání slova božího, přijímání pod obojí, odstranění světské vlády církve, trestání hříchů bez rozdílu stavů

(14.7.) BITVA NA VÍTVKOVĚ, v čele husitů Žižka, porazil Zikmunda

28.7. korunovace Zikmunda, ale za krále uznán nebyl

(1.11.) BITVA U VYŠEHRADU, vyhráli husité

(3. – 7.6.1421) ČÁSLAVSKÝ SNĚM, sesadili Zikmunda z českého trůnu, Artikuly pražské prohlášeny za zemský zákon, vytvořená prozatímní vláda 20 členů

Druhá křížová výprava, 1421 – 1422

- začíná v srpnu, v čele křížáků opět Zikmund, husité opět vyhráli
- BITVA U NĚMECKÉHO BRODU (dnešní Havlíčkův Brod), KUTNÁ HORA
- Žižka už v druhé výpravě nevidomý

březen 1422 Jan Želivský a jeho stoupenci byli vylácani na staroměstskou radnici, kde byli uvězněni a popraveni → konec éry, kdy v čele Prahy jsou radikální husité, poté už umírnění

- **Zikmund Korybutovič**, litevský vévoda z rodu Jagellonců, zemským správcem, husité s ním počítají jako s budoucím českým králem, ale ukázalo se, že vyjednává se Zikmundem → vyhnán

1423 Jan Žižka odchází do Menšího (Nového) Tábora, protože mu Táborité vyčítali krutost vůči těm, kdo neměli stejný názor a vůči náboženským sektám v Táboře, nebyl tam spokojený

(7.6.) 1424 BITVA U MALEČOVA mezi umírněnými a radikálními husity, Jan Žižka vítězí

(11.10.) 1424 TAŽENÍ NA PŘIBYSLAV, vede Žižka, kde zemřel na otravu krve, dále na Moravu už vede **Prokop Holý**
– *panská jednota* = šlechta a umírnění husité

Třetí křížová výprava

1426 BITVA U ÚSTÍ NAD LABEM, hodně mrtvých, vyhráli husité

Čtvrtá křížová výprava

1427 „BITVA“ U TACHOVA, křížáci prchnou

- *spanilé jízdy* = *rejzy* = tažení do sousedních zemí, účel: kořist, šíření huistických myšlenek, **Jan Čapek ze Sán** došel až k Baltu

Pátá křížová výprava

1431 „BITVA“ U DOMAŽLIC, křížáci též prchli, křížácký kardinál **Giuliano Cesarini**

Závěr husitství

1431 – 1445 BASILEJSKÝ KONCIL: když nemůžeme porazit křížáky silou, musíme s nimi jednat – tehdejší papež Martin V. svolal tento koncil

1432 *Soudce chebský* = domluvili se, že jednání budou probíhat na základě biblických pravidel

- k dohodě však nedošlo, příliš vysoké nároky

(30.5.) 1434 BITVA U LIPAN umírnění husité (vede Diviš Bořek z Miletína) proti radikálním (vede Prokop Holý), vyhráli umírnění, radikální popálení → otevření dveří pro dohodu s katolickou církví

→ *Basilejská kompaktata* = dohoda s katolickou církví; to, co získali husité za válek si nechají, Češi husité mohou přijímat podobojí

1435 **Jan Rokycana** (spolupracovník Jana Žižky) zvolen arcibiskupem pražským, církev ani papež neuznává

1436 Zikmund se dostává do čela Českého státu, o rok později umírá

- opevnění na hradu Sion
- **Petr Chelčický**: myslitel, kritizuje stávající společnost, dílo O trojím lidu – panstvo, kněží, poddaní; soubor kázání Postila, Sieť viery pravé; kritizuje války
- z jeho učení vzniká **Jednota bratrská**
- bratrské hnutí (bratřící) – na území Uher hájí zájmy Ladislava Pohrobka (Zikmundův vnuk), jejich konec 1458 zvolením **Matyáše Korvína** uherským králem, zlikvidoval zbytky tohoto hnutí

Důsledky

- položeny základy stavovské monarchie (panský stav, vyšší šlechta, měšťané), oslabení královské moci
- izolace českých zemí, znehodnocení měny, menší ekonomický růst
- vznik nové církve: **Jednota bratrská**
- zvýšení povědomí o češtině
- pokles významu Karlovy univerzity
- umění stagnuje (husité útočí na kostely, které byly nenávratně zničeny)